

Рівненський державний гуманітарний університет

**КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ
НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ:
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА**

Колективна монографія

Рівне – 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1 КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МОВИ ТА ЧИТАННЯ ЯК БАЗОВА КАТЕГОРІЯ СУЧАСНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ	7
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	34
2.1. Сутність поняття «комунікативні вміння»	34
2.2. Формування вмінь взаємодіяти усно	37
2.3. Застосування ситуаційних вправ на уроці української мови для формування вмінь взаємодіяти усно	56
2.4. Формування вмінь працювати з текстом на уроці української мови	66
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	88
3.1. Формування фонетико-орфоепічної компетентності	88
3.2. Формування орфографічних умінь і навичок за умов диференційованого навчання	114
3.3. Формування лексичної компетентності	133
3.4. Формування граматичної компетентності	157
РОЗДІЛ 4 ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ Й УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	229
4.1. Відмінність та суть понять «культура мови» й «культура мовлення»	229
4.2. Мовна норма й мовленнєва помилка як базові поняття унормованої літературної мови	233
4.3. Ознайомлення учнів з типовими порушеннями нормативного мовлення	240
4.4. Комплекс тренувальних вправ з формування правильного мовлення (на матеріалі вивчення розділу «Прикметник»)	245
4.5. Формування стилістичної компетентності	260
4.6. Мова вчителя як засіб розвитку мовлення учнів	297

РОЗДІЛ 5	РЕАЛІЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	318
5.1.	Літературна компетентність учня початкової школи	318
5.2.	Читацька компетенція	321
5.3.	Бібліотечно-бібліографічна компетенція	329
5.4.	Літературознавча компетенція	336
5.5.	Особистісно-діяльнісна компетенція	344
РОЗДІЛ 6	РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ПРАКТИКИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	351
6.1.	Інтеграція змісту освіти як основа одного з різновидів нестандартного уроку	351
6.2.	Проблема інтеграції змісту навчання в практиці роботи вчителів початкової школи	357
6.3.	Дидактичні особливості інтегрованих уроків	364
6.4.	Підготовка до інтегрованого уроку та методика його проведення	371
6.5.	Формування мовних знань і мовленнєвих умінь на матеріалі краєзнавчого змісту	383
6.6.	Застосування ситуаційних вправ на уроці образотворчого мистецтва	393
6.7.	Практика інтегрованого навчання в початковій школі та ЗВО	404
ПІСЛЯМОВА		417

9. Шевцова Л. Методика застосування мовленнєво-ситуативних завдань. Житомир, 2004. 96 с.
10. Явоненко М. В. Творча компетентність особистості як запорука її життєвого успіху. Траєкторія науки: Міжнародний електронний науковий журнал. Серія «Педагогічні науки», т. 2, 2016. № 12.

6.7. Практика інтегрованого навчання в початковій школі та ЗВО

Використання творів Лесі Українки

для роботи з розвитку мовлення в початковій школі

Мова – одне з див, за допомогою якого люди передають найтонші відтінки думок і почуттів. Вона віддзеркалює душу народу, його історію. Збагнути таємницю мови, прочитати історію слів, а звідси – предметів і явищ, може тільки той, хто знає рідну мову.

Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, міжкультурному діалозі; розвиток емоційно-чуттєвого досвіду, мовленнєво-творчих здібностей [3, с. 194]. Досягнення поставленої мети передбачається виконанням цілого комплексу завдань, серед яких виокремимо виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, читання, дитячої книжки, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення.; розвиток мислення, мовлення, уяви, пізнавальних і літературно-творчих здібностей школярів.

Основою навчання і розвитку мовлення учнів є система вправ, які забезпечують успіх оволодіння українською мовою. До лексико-семантичних належать вправи із синонімами, антонімами, фразеологізмами; словниково-логічні вправи сприяють розвитку логічного мислення на основі лексичної роботи (вони спрямовані на формування в учнів умінь порівнювати, зіставляти, групувати, узагальнювати тощо); лексико-граматичні вправи пов'язані з

вивченням граматики (їх мета полягає не тільки в засвоєнні граматичних знань і вмінь, а й у збагаченні та активізації словникового запасу) [1, с. 209–226].

Для того, щоб учні початкових класів знали мову, вміли вправно нею користуватися, школярів потрібно зацікавити роботою зі звуком, словом, словосполученням, реченням, що звучать у кращих творах української літератури.

Леся Українка – митець, чий твори можна читати і перечитувати по кілька разів, одержуючи при цьому не тільки естетичну насолоду, а й пізнаючи глибину образів, думок, проблем, захоплюючись способами їх художнього вираження, відкриваючи все нові грані непересічного таланту автора.

Наведемо приклади вправ на формування і розвиток мовлення учнів початкових класів, розроблених на основі творів Лесі Українки.

Лексико-семантичні вправи.

Вибір з тексту синонімів і групування їх у синонімічні ряди («Літо краснее минуло...»)

Ждіте, ждіте, любі діти!	І завітне наше поле,
Літо знов прилине,	І зазеленіє, –
Прийде мила годинонька,	Знов його весна прекрасна
Як зима та згине;	Квіточками вкриє

Літо, весна – мила годинонька, прилине – прийде, завітне – квіточками вкриє.

Додаткові завдання. Спробуйте дібрати інші синоніми до вибраних іменників і дієслів. Складіть речення із самостійно дібраними синонімами. Спробуйте пояснити різницю між поетичними рядками і самостійно складеними реченнями.

Учитель звертає увагу учнів на те, що поза текстом дібрані слова можуть втратити синонімічні зв'язки. У тексті ж вони називають те саме і служать засобом зв'язку.

Розташування синонімів за зростанням чи зменшенням міри якості («Мамо, іде вже зима...»)

«Мамо, ті сиві пташки

«Спів пташині потіха одна,–

Сміливі, певно, ще й дуже,
Чи то безпечні такі, –
Чуєш, цвірінькають так,
Мов їм про зиму байдуже!
Бач – розспівалися як!»

Хоч голодна, співа веселенько,
Розважає пташине серденько,
Жде, що знову прилине весна».

Цвірінькають – розспівалися – співа веселенько.

Така робота сприятиме усвідомленню учнями градації синонімів з метою вибору із синонімічного ряду найточнішого слова для зображення того чи іншого предмета, явища чи події.

Групування антонімів («Вишеньки»)

«Ой вишеньки-черешеньки,
Червонії, спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі!»

«Ой то ми так високо
Виросли на гіллі, –
Якби зросли низесенько,
Чи то ж би доспіли?»

Високо виросли – зросли низенько; червонії, спілі – «Чи то ж би доспіли?»

(«Конвалія»)

Ой на балі веселая
Музиченька грає,
Конвалії та музика
Бідне серце крає.

То ж панночка в веселому
Вальсі закрутилась,
А в конвалії головка
Пов'яла, схилилась.

*Веселая музиченька – бідне серце; музиченька грає – серце крає;
закрутилась – пов'яла, схилилась.*

Проводячи роботу над з'ясуванням ролі антонімів у авторських текстах, учитель має ставити за мету збагатити дитяче мовлення антонімічними парами, навчити школярів доречно їх використовувати.

Яскравості, образності й емоційності додають мовленню сталі вислови (фразеологізми). Наведемо приклади з «Казки про Оха-чудотворця»

Хоч би навіть ненароком
Тєє «ох!» промовив ти,
Знай, що вилізе те боком, –
Воріття вже не знайти!

Бо зтягне з головою
Трясовиця мохова
І з душею, ще живою,
Під землею похова.

Вилізе те боком, воріття вже не знайти, зтягне з головою.

Учні початкових класів спроможні зрозуміти значення фразеологізмів і, за потреби, використовувати їх у власних висловлюваннях. Тому учнів слід залучати до такої роботи.

Словниково-логічні вправи спрямовані на формування в учнів умінь порівнювати, зіставляти, групувати тощо. Наведемо приклади завдань.

Учитель або учень читає вірш «Красо України, Поділля»

Завдання: згрупувати вислови, вжиті в переносному значенні.

*Балочка весела, хати садками вкриті, срібним маревом повиті,
розмовляють з вітром в полі,; річка плине, берег рвучи.*

Для чого їх використовує поетеса?

Ці слова передають уявлення поетеси про красу і багатство подільської землі, відтворюють вічність руху в природі.

Лексико-граматичні вправи. Наведемо приклад на уривку з вірша «Співець».

Гордо палала троянда розкішна,	А соловейко троянді вродливій
Найкраща з квіток, –	Так любо співав,
Барвою й пахом вродливиця	Голосом дивним співець
пишна	чарівливий
Красила садок.	Садки розвивав;

Завдання: знайдіть у тексті вірша спільнокореневі слова; різні форми одного й того ж слова; до яких частин мови належать слова з вірша.

У результаті такої роботи активізуються словотворчі здібності дітей, збагачується їхній словниковий запас, уточнюється значення слів.

Орієнтація під час вивчення мови та розвитку мовлення на літературні тексти дасть змогу, по-перше, показати красу і силу мови, її виражальні особливості, гнучкість та багатство, по-друге, ефективно засвоїти теоретичні й практичні питання, бо тільки в такий спосіб можна пробудити інтерес до мови, поєднувати вивчення граматики з виразним читанням, а отже, розраховувати на свідоме й ефективне засвоєння пропонованого для розгляду матеріалу.

Вивчення мови на основі аналізу тексту в єдності змісту і форми сприятиме вихованню уваги до слова, пізнанню слова, збагаченню мовного запасу, формування читача і слухача, розвитку чуття мови, уміння бачити всі

відтінки значення слова, вироблення естетичного смаку, розумінню краси слова, глибини його виразності.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
2. Леся Українка. В дитячому крузі. Поезії. Для дітей молодшого шкільного віку. Львів : Видавництво «Каменярь». 1986. 20 с.
3. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 1–2 класи. Київ : Видавництво «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.

Ефективна форма дослідження медіатекстів майбутніми вчителями початкових класів

Опрацювання змістової лінії «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією» [1, с. 255] мовно-літературної освітньої галузі може бути здійснене вчителем за умови усвідомлення мети підготовки учнів початкових класів до розвивальної і безпечної взаємодії з інформаційним простором. Тому актуальні питання формування медіаграмотності здобувачів вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» мають обговорюватися та відпрацьовуватися в процесі запровадження спеціальних форм організації навчальної діяльності, що переслідують конкретні цілі (тренінги) на практичних заняттях з методик та у поза аудиторний час.

До уваги бралися концептуальні ідеї вчених К. Левіна, А. Маслоу, К. Роджерса в царині розвитку теорії групової динаміки, зокрема, що більшість ефективних змін у поведінці, настановах людей відбувається в групах.

Практичною логікою побудови тренінгів є наявність ігрового компоненту, тобто головною дією будь-якого тренінгу виступає гра. Проблемі гри приділяють багато уваги як вітчизняні, так і зарубіжні автори: Д. Ельконін (вивчення ігрових форм діяльності і рольова гра), Л. Виготський (сюжетна або рольова гра як «уявна ситуація»), Ф. Шіллер і Г. Спенсер (гра як естетична діяльність), В. Вундт (джерело гри – насолода) та ін. Вони зробили значний внесок до розробки теорії рольових ігор.

Технології підготовки і проведення ефективного тренінгу представлено в роботах С Івашньої [5], Л. Пироженко. О. Пошетун, В. Федорчук.

Проблему медіаграмотності у початковій школі [6], досліджували О. Волошенюк (сучасне радіо, відеокнига, реклама, селфі), О. Ганик (медіапродукти сучасного телебачення), І. Іванова (медіапростір: історія розвитку), А. Кожанова (формування вмінь роботи з інформацією, критерії якості медіаповідомлень, ділова гра, формати сучасних новин) О. Шкретець (жанри на телебаченні, оперативна інформація про подію) та інші.

У процесі дослідження медіа і взаємодії з продукцією медіа учні початкових класів мають зрозуміти на конкретних прикладах, що медіаосвіта – це не природа, а засоби, які штучно створені людьми для повідомлення іншим певної інформації: знань, відомостей, фактів. За допомогою вчителя учні поступово мають набути досвід розуміння, що інформація може бути корисною і шкідливою. Реалізуючи зміст означеної змістової лінії, вчитель працює над тим, щоб учні навчилися розрізняти види медіа за джерелами і способами отримання інформації; аналізувати медіатексти за критеріями, фактами і судженнями про них; формулювати висновки за прочитаним, побаченим; створювати медіапродукти і пояснювати свій вибір тощо.

Здобувачі вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» мають набути умінь досліджувати медіатексти, щоб розвивати інформаційну культуру дітей та створювати умови для взаємодії учнів зі світом медіа. При цьому майбутній учитель початкових класів удосконалює свої навички, свою майстерність – навчається пошуку нових підходів до аналізу, пояснення і коментування матеріалу, використанню медіатекстів з позицій виявлення їх інформаційно-освітніх можливостей.

Ефективною формою опанування знань, розширення досвіду і способів формування вмінь є тренінг, що орієнтований на запитання та пошук. Характерні риси тренінгу такі: дотримання певних принципів групової роботи; наявність постійної групи; застосування активних методів групової роботи;

вербалізована рефлексія; атмосфера розкнутості та свободи спілкування між учасниками.

Тренінг «Досліджуємо медіатексти» проводився зі студентами четвертого курсу педагогічного факультету з метою розвитку їхніх умінь працювати з візуальними медіа. Наведемо приклади вправ заняття з теми «Рекламо, покажися!».

За тиждень до тренінгу студенти опрацьовували твори дитячої художньої літератури сучасних українських письменників – Ю. Винничука «Шлюбні оголошення Кротика» [3, с. 14–24], С. Дерманського «Дрінк Брудні Вітрила» [3, с. 18–19], Г. Вдовиченко «Чорна-чорна курка» [2]. У всіх зазначених творах є опис створення героями оголошень, реклами, білбордів.

Учасників тренінгу розподілили на групи. Кожна група одержує завдання прокоментувати рекламу, оголошення, що є у запропонованих творах. Виступ учасників проводиться у формі гри «Драже». Заздалегідь виставляється тарілка з драже. Кожній окремій групі пропонується взяти стільки цукерок, скільки вирішить група. Щоб з'їсти цукерки, група має представити стільки переконливих ознак реклами, що є у творі, скільки цукерок взяла група. Наприклад, у «Шлюбних оголошеннях Кротика» Ю. Винничука є такі ознаки самореклами: «багатий вродливий кудлатий жених», «багатий вродливий гладенький жених», «багатий вродливий чорний-пречорний жених з гострими пазурами, маленькими вушками і чутливими вусиками», «поважний Кріт, господар затишної оселі, втомившись від самотності, мріє про зустріч з привабливою кротівною з порядної родини» (чотири цукерки).

У «Дрінк Брудні Вітрила» С. Дерманського такі: реклама екскурсій для дітей «Морські подорожі – недорого»; антиреклама корабля Дрінка – брудні вітрила; реклама у назві пральні «Дрінк Чисті Вітрила» (три цукерки).

У «Чорній-чорній курці» Г. Вдовиченко: реклама «Є вільні місця!» «Горіх, з гілок якого відкривається чудовий краєвид!» (дві цукерки); розповсюдження реклами мешканцями пташиного двору у підписах обраних гілок на дубі – «Зайнято», «Чорнокурківський курінь», «Халабуда білої курки», «Куток

курчат»; утіха білої курки «У нас тут кур-курорт» (п'ять цукерок за розповсюдження реклами).

Запитання до всіх:

– Як ви розпізнавали рекламу? Чи є у творах прихована реклама? Які наміри були в кожного відправника реклами? (Аргументованими відповідями студенти можуть заробити для команди додаткові цукерки.)

Вправу-гру «Береги надій» пропонуємо для визначення переконливості змісту реклами. Для вправи необхідно підготувати фліпчарт, де зображено річку з двома берегами та рифами. На одному з берегів учасники прикріплюють стікери – «квіточки», які символізують переконливий характер реклами, на місці рифів – стікери «камінці», що позначають недоліки або маніпуляції в рекламі. Наведемо приклад прикріплення стікерів за твором «Шлюбних оголошеннях Кротика». «Квіточки» для самореклами: 1 – Поважний Кріт (точне визначення назви тварини); 2 – господар затишної оселі (точна вказівка на добробут); 3 – втомився від самотності (відчуває потребу в стосунках); 4 – мріє про зустріч (пропозиція зустрітися); 5 – з кротівною з порядної родини (точна характеристика обраниці). «Камінці» початкових самореклам: 1 – кудлатий жених (чи дійсно привабливий?); 2 – багатий вродливий гладенький жених (чим багатий? Чи для всіх гладенький є привабливим?); 3 – прагне порвати з парубоцьким життям (грубий вислів); 4 – чекатиме пропозицій на Суничній галявині (нічого не пропонує; незрозуміло від кого чекатиме пропозицій).

Запропонований тренінг містить й інші завдання та вправи, виконуючи які студенти набувають умінь: опрацьовувати художні твори дитячої літератури, визначати цінності медіаповідомлень; розпізнавати достовірність інформації, яка міститься в рекламі; аналізувати медіаповідомлення і виявляти наміри рекламодавця.

Список використаних джерел

1. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

2. Вдовиченко Г. Чорна-чорна курка. Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. 53 с.
3. Винничуко Ю. Казки веселі і сумні. Харків : Фоліо, 2019. 24 с.
4. Дерманський С. Казки дракона Омелька. Київ : «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2021. 33с.
5. Івашньова С В. Як підготувати та провести ефективний тренінг: практичний порадник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 80 с.
6. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя. За редакцією Волошенюк О., Іванова В. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с.

Дослідження віршів про українську вишиванку

У нашій Українській державі немає вагомшої турботи, аніж турбота про дитину. Становлення її особистості, громадянина відбувається в роки навчання в початковій школі. Тому вчителі мають усвідомлювати значення дитячих вражень від перших прочитаних книг, від збережених народом споконвічних традицій, які згодом визначають сутність переконань, світогляду, моральних чеснот.

У віршах про українську вишиванку, тексти яких споріднені, але не однорідні, закладено ідеї національної самосвідомості, національного характеру та єднання українців. Ось як представлено вишиванку в українській поезії Валентини Володиної «Ми – вишиванка»:

Із хрестиків народжується візерунок.

Із єдності Народу – Україна!

Отримали в броні найвищий ми гатунок:

Всі добрі люди – це одна Родина!

Потужну позитивну енергетику виробу дарують жінки, адже саме вони вишивають національний одяг. А вишиванка символізує добро, вірність та любов: «Квіточка до квіточки – сила вікова, то і мама й діточки, то любов жива» (Галина Онацька «Рушничок»); «Дорога і серцю мила, українець кожен знає: у тобі могутня сила, і тебе він поважає» (Тетяна Головка «Українська вишиванка»); «Я рідний край та мову солов'їну у вишивку свою вплела, в нитки. Я прославляю рідну Україну, яскраві, вишиваючи квітки» (Оксана Вишневська «Вишивка»).

Про те, що вишиванка увібрала у себе історію народу діти дізнаються з вірша Надії Козак «Давня вишиванка»: «...Ці реліквії прадавні – в долях наших з кров'ю. В них-бо серце України – зіткане любов'ю». Сергій Мостюк у

вірші «Про вишиванку» задає питання «Чому вишиванка така дорога українцю?». У відповіді є й такі слова: «Це втілення міцності духу, любові до волі»; «Це ще один привід пишатись, що ти – українець». Отже, через вірші сучасних українських поетів учні знайомляться з минулим української вишиванки, переконуються, що ця священна річ є частиною пам'яті й спадщини батьків.

І сьогодні вишита сорочка не втрачає своєї цінності. Микола Серпень пише, що вишиванка окрилює: «Вишиванку, надівши на себе, кожен з нас ніби крила надів – відчуває безкрайність він неба, й силу золота спілих хлібів». Людмила Легостаєва вишиванкою кидає виклик ворогам: «Одягаючись в вишиванку, виклик кидаю ворогам! Хай ухопить їх лихоманка і поглине навів тайга!». Лідія Скрипка запрошує на свято Вишиванки: «Софійки, Петрики, Марічки, Йванки, у цей врочистий надзвичайний день спішіть на свято Вишиванки – на свято світла, радості й пісень» («Вишиваний парад»).

Метою початкової освіти [2, с 4.] передбачено формування цінностей, розвиток особистості дитини, її творчості та допитливості. Цим і визначається важливість змістової лінії «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних жанрів» мовно-літературної освітньої галузі (літературне читання) [2, с. 256] Типової освітньої програми НУШ, розробленої під керівництвом О. Савченко.

Здобувачі вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» мають набути умінь досліджувати художні тексти, зокрема – аналізувати текст; досліджувати засоби художньої виразності; усвідомлювати жанрові особливості творів; діалогічно взаємодіяти з текстом (самостійно ставити запитання за змістом тексту, визначати ставлення письменника до зображуваних подій, висловлювати оцінних судження, почуття щодо подій, вчинків персонажів, описаних у художньому творі), щоб розвивати ці ж уміння в дітей та створювати умови для взаємодії учнів зі світом літератури. При цьому майбутній учитель початкових класів удосконалює свої навички, свою майстерність – навчається пошуку нових підходів до аналізу, пояснення і коментування матеріалу; збагачує особистий читацький досвід.

Актуальні питання дослідження художніх текстів відпрацьовуються здобувачами вищої освіти в процесі запровадження спеціальних форм організації навчальної діяльності, що переслідують конкретні цілі на практичних заняттях з методик та у позааудиторний час.

Ефективною формою опанування знань, розширення досвіду і способів формування вмінь є квести, проведення яких передбачає опрацювання матеріалів художніх творів із метою поглиблення та інтеграції знань, пошуку та отримання необхідної інформації, виконання поставлених завдань у процесі самостійної або групової роботи.

Квест «Досліджуємо вірші для дітей про українську вишиванку» проводився зі студентами четвертого курсу педагогічного факультету з метою прилучення їх до світу дитячої поезії, розвитку їхніх умінь виділяти в тексті яскраві, точні, образні вислови, художні описи, з'ясовувати їхню роль у творі; діалогічно взаємодіяти з текстом твору.

Готуючись до заняття, студенти опрацьовували вірші для дітей про українську вишиванку [1].

Проблемне питання квест-гри полягало у складанні мапи України з пазлів, що являють собою її частини.

Учасники квесту розподіляються на групи і отримують завдання на різних станціях. Після здобуття необхідних знань на визначеній станції, учасники квесту одержують пазл (чи декілька пазлів) і переходять до виконання наступного завдання на іншій станції. На завершення гри кожна команда володіє дванадцятьма частинами (пазлами) мапи. Кожен пазл – це окрема область України. «Прибувши» на останню станцію, учасники команд на кожному пазлі зображають символ орнаменту вишивки. У цих візерунках зашифровують побажання миру, здоров'я, добробуту, довгих літ. Колективно складають мапу України.

Учасники «здобували» пазли на таких станціях: історична; біографічна, поетична; дослідницька; діалогічна; технологічна («вишивання» за технологією малювання, аплікації, колажу), стація складання мапи.

У процесі гри-квесту було досліджено вірші О. Буя «Вишиванка», М. Даленко «Мальована скриня», В. Даника «Вишиванка», Н. Карпенко «Вишивала матінка», Н. Козак «Давня вишиванка», Т. Коломієць «Біле поле полотняне», В. Охріменка «Українська вишиванка» Г. Римар «Мамині вишиванки», Л. Храпливої-Щур «Вишиванка», Г. Черінь «Вишита сорочка».

У студентських дослідженнях образу вишиванки в українській поезії для дітей зазначалося, що автори використовують яскраві, художні описи особливостей форми орнаменту: гілочки, маківки, нагідки (Н. Карпенко); сонечка, жолудята, листочки дубовії, дрібний калинки цвіт, калинонька рясненька, цвіт і ягідки (Г. Римар); бризки, вода, верхи смерек (Л. Храплива-Щур); пуп'янки на пруттях, ружі, квітоньки (Н. Козак) та ін. Цікавими були дослідження кольорів вишиванки. У віршах В. Даника «барви грають, ніби сонце серед гаю», «шаблі блищать»; Л. Храпливої-Щур «за горою дуби червоніють», «золотавіють осінню клени», «синє небо на бризки розбилось» «Вишивала в три нитки: ясно-синю, чорну й сіру» вишивальниця у вірші Г. Черінь; «клагалися рівненько чорні, червоненькі, сині і зелені ниточки тоненькі» в майстрині з вірша М. Деленко. У деяких віршах вишиванка навіть звучить: «тихе цокання підков» (В. Даник); «небо розбилось об рвучкі Черемошеві води» (Л. Храплива-Щур). У всіх досліджуваних віршах відзначена особлива роль лексики, за допомогою якої передана глибока емоційна тональність віршів про вишиванку для дітей.

Вірш В. Охріменка «Українська вишиванка» розповідає про символи і коди, що є «предковічні магичні скарби», що в них «ховалися між нитками і любов, і зажура, і сміх». У квест-грі дослідники робили спробу співвіднести візерунок або орнамент, описаний автором вірша із регіоном де він народився, живе або працює. З'ясувалося, що поєднання символів вишивки робить орнамент типовим для певного регіону. Студентам вдалося визначити, що В. Даник з Середнього Придніпров'я, Н. Карпенко з Поділля, Г. Римар з Київщини або з Житомирщини. Л. Храплива-Щур описує у віршах вишиванку Українських Карпат, Г. Черінь – вишиванку Сумщини. У вірші О. Буя є «нитки

з чорних бід, що затягують міцними вузлам», це дало можливість зробити припущення, що вишиванка з Тернопільщини.

Отже, дослідження добірки віршів про українську вишиванку для дітей підтверджує, що вишиванка, не лише важлива складова нашого національного вбрання, а й символом української загальнонародної традиції. У художньо-поетичному просторі вона проявляється самобутністю, джерелом духовного багатства, працьовитості та проявом нематеріальної культури.

Список використаних джерел

1. Вірші та пісні про українську сорочку-вишиванку та вишиті рушники. URL: <https://mala.storinka.org.html> (дата звернення: 15.05.2022 р.)
2. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.